

بررسی هنجارهای حقوق و تکالیف زوجین در بستر اجتماعی و حقوقی زیست جهان ایالات متحده

مهدی رضایی^۱

ربیعا اسکینی^{*۲}

نجدادعلی الماسی^۳

چکیده

نهاد خانواده در بستر زیست جهان جوامع متحول می شود، ازدواج در ایالات متحده آمریکا برگرفته از یک نهاد قانونی، اجتماعی و مذهبی است. قوانین ازدواج به طور قابل توجهی در دو کشور در طول زمان تغییر کرده است، از جمله حذف ممنوعیت ازدواج بین نژادی در ایالات متحده آمریکا و تغییرات بسیاری که در حقوق خانواده از سال ۱۹۷۸ به بعد در قوانین ایران رخ داده است. ازدواج‌ها به طور قابل توجهی از نظر مذهب، وضعیت اجتماعی، اقتصادی، سن، تعهد و غیره متفاوت است. ازدواج با فسخ، طلاق یا فوت همسر قابل فسخ است. قوانین طلاق در ایالت‌های مختلف و متفاوت است و به موضوعاتی مانند نحوه تقسیم اموال زوجین، نحوه مراقبت از فرزندان و حمایت از تعهدات یکی از زوجین در قبال دیگری می‌پردازد. متأسفانه، امیدها و انتظارات از یک زندگی مشترک گاهی اوقات نقش بر آب می‌شود؛ و این امر می‌تواند به این دلیل باشد که طرفین اطلاعات کمی از حقوق و تکالیف بین خود را به‌عنوان همسران دارا هستند؛ و این فروپاشی یک فرایند دردناک است که اغلب توسط ناراحتی احساسی و مالی شدید همراه می‌گردد؛ که با ترکیب تنش‌های مالی و غیرمالی منجر به شکست ازدواج شده است. در ایالات متحده حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر، با اشکالات بسیاری همراه و دستخوش تغییرات بسیاری گردیده است.

واژگان کلیدی: تحول نهاد خانواده، ایالات متحده، سیاست گذاری خانواده، حکمرانی حقوقی

۱. دانشجوی دکتری گروه حقوق خصوصی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(zopsat@gmail.com)

۲. استاد گروه حقوق خصوصی، دانشگاه مفید، قم، ایران (نویسنده مسئول)

* dreskini@inbox.com

۳. استاد گروه حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره سیزدهم، شماره پیاپی پنجاه و یک، صص ۳۲۱-۳۴۲

مقدمه

عقل در پایه و اساس تمام عقاید قرار دارد. حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر جزو پیچیده‌ترین روابط حقوقی و انسانی است. در روابط انسانی بین دو نفر کمتر پیوندی مانند ازدواج می‌تواند چنان احساسات عظیم و ابدی در اشخاص تولید کند، یا آن‌چنان سریع بین دو قطب شادی‌های حد نهایت و سردی‌های بی‌پایان حرکت کند. طوری که دو موجودی که یک روز با امید و عشق به هم پیوسته‌اند روز دیگر از پله‌های دادگاه بالا می‌روند و دلیل جدایی‌شان «ظلم خشونت بی‌حد روحی» عنوان می‌کنند (هریس، ۱۳۹۹، ص. ۱۵۶). با عقد ازدواج و تشکیل خانواده، رابطه زوجیت محقق شده و زوجین در قبال یکدیگر، دارای حقوقی خواهند بود که شامل: حقوق مالی، حقوقی که متعلقاتشان مال باشد؛ و حقوق غیرمالی شامل حقوق مشترک زوجین و حقوق مختص آن‌هاست که این حقوق لازم‌الرعايه بوده و زوجین مکلف به رعایت این حقوق شده‌اند و حقوق مالی مختص به زوجه که ناشی از حق نکاح هست، شامل مهر و نفقه و ارث است که دو بخش آن (مهر و نفقه) مربوط به دوران زوجیت و بخش دیگر آن (ارث) مربوط به دوران بعد از فوت همسر است. در روابط زن و شوهر، حقوق مالی غالباً از آن زن است و حقوق غیرمالی مثل قیمومیت که به موجب آن مرد بر همسرش حق اطاعت دارد و حق حضانت، غالباً به شوهر تعلق دارد و به جز ارث، مرد بر همسر خود، حق مالی دیگری ندارد که البته چون حق و تکلیف در تقابل با یکدیگرند و پس از مرگ، تکلیفی نیست، نمی‌توان ارث را قلمرو حقوق زوجین شمرد. در واقع، اعطای حقوق به افراد یکی از راه‌های رسیدن به هماهنگی در جامعه است. حقوق مانند ابزاری در دست اشخاص است تا با آن به کرامت و مطلوبیت دست پیدا کنند.

۱. رهیافت مفهومی: نهاد خانواده در ساختارهای فرهنگی گوناگون بشری

حقوق خانواده حوزه‌ای از حقوق است که به مسائل خانوادگی و روابط مالی و غیرمالی می‌پردازد. قانون خانواده یک حوزه عملی حقوقی است که بر مسائل مربوط به روابط خانوادگی مانند ازدواج، فرزندخواندگی، طلاق و حضانت فرزند و غیره تمرکز دارد (Meinzinger & Miller, 2021, p. 510). مفاهیم و تعاریف خانواده در قرن بیست و

یکم در ایالات متحده از فرهنگ‌ها و جوامع مختلف به خانواده‌ها می‌نگرد. مفهوم خانواده سنتی در دهه ۱۹۵۰ تا ساختارهای خانواده امروزی تکامل و تغییرات بسیاری یافته است، زیرا به دلیل تغییرات مختلف حقوقی در خانواده سنتی به یک دغدغه مهم سیاست اجتماعی در هر دو کشور تبدیل شده است (Steinmetz & Settles, 2012, p. 1).

۲. مدرنیته و بازتعریف ازدواج

پروسه مدرنیته در قرن بیستم با اعتراض به زندگی سنتی زناشویی آغاز شد. از مونه ورتینا^۱ تا انقلاب جنسی، پیام این بود: دیگر نباید کلیسا، حکومت و جامعه در عشق آزاد دخالت کنند. اینکه بسیاری می‌گویند زناشویی یا زندگی مشترک، روشی قدیمی و ناکارآمد است. این روش دیگر مناسب زمانه مدرن ما نیست و تناسبی با فردیت ندارد، بلکه منع و محدودیت است. آنچه امروزه کارکرد دارد، ارتباط است با حفظ اختیار در پایان دادن به آن. زناشویی همچنان مفید است، در صورتی که طرفین بتوانند بین واقع‌گرایی و رمانس، فردیت، خودخواهی و تشریک‌مساعی پل بزنند. زناشویی دیگر مثل گذشته دارای ارزشی از پیش تعیین‌شده نیست (Lefebure, 2016, p. 176). در واقع هر کس به استقبال آن می‌رود، خود می‌تواند مفهوم و ارزشی برای این پیوند تعریف کند. به این قرار، انتخابی بودن و آگاهانه بودن زندگی مشترک، معنایی نسبی و متغیر دارد.

۳. هنجار ازدواج در جوامع مدرن

ازدواج از عقود است که جنبه مالی و غیرمالی هر دو را دارا است؛ زیرا در قوانین ج.ا از طرفی در اثر عقد نکاح مرد موظف می‌شود که نفقه زن و سایر اعضای خانواده را پردازد و نیز مالی را به‌عنوان مهریه به زن بدهد و از سوی دیگر زوجین مکلف می‌شوند برای استحکام مبانی خانواده و تربیت فرزندان باهم همکاری کنند. (کاتوزیان، ۱۴۰۰،

^۱ تپه‌ای در سوئیس و محل تجمع و زندگی گروهی از هنرمندان دو دهه آغازین قرن بیستم که در مناسباتی غیرمرسوم باهم زندگی و سکس می‌کردند.

ص. ۲۴-۲۳) از آنجایی که نکاح عقد است باید شرایط اساسی سایر عقود را داشته باشد یعنی زن مرد باید عاقل، بالغ و قاصد و رشید باشند و جهت عقد نیز مشروع باشد. به بیانی دیگر زوجین نمی‌توانند نظمی که قانون‌گذار برای اداره صحیح خانواده ضروری می‌داند برهم زنند. (شریف، ۱۳۸۷، ص. ۳۶) برای دستیابی به حقوق خود چه از جانب زوج و چه زوجه بهتر است نکاح را نزد مأمور رسمی به ثبت برسانند کما اینکه قانون‌گذار زوجین را مکلف به ثبت نکاح کرده است و افرادی را که بدون ثبت تشریفات قانونی، پیمان زناشویی می‌بندند مجرم می‌شناسد؛ و مضافاً اینکه نکاح پیش از آنکه سازمان حقوقی و اجتماعی باشد پیوندی اخلاقی است و تجاوز از آن ساده نیست.

۴. قواعد ازدواج در بسترهای حقوقی و اجتماعی ایالات متحده

رابطه‌ای حقوقی که به وسیله عقد بین زن و مرد حاصل می‌گردد را ازدواج می‌گویند. ازدواج در طول تاریخ ایالات متحده بر اساس نژاد، گرایش جنسی، تعدد زوجین و روابط خانوادگی محدود شده است. در عرف ازدواج قوانین ایالات متحده، افرادی که تحت عنوان «تعدد زوجین» و «دو همسری» هستند تحت تعقیب قوانین قضائی قرار خواهند گرفت. برخلاف حقوق اسلام که زوج می‌تواند دارای چهار همسر رسمی و تعداد زیادی همسر در نکاح منقطع یا موقت باشد اما در قوانین ایالات متحده طبق قانون ادموندز^۱ این عمل غیر قانونی است. از سال ۱۶۶۰ تا ۱۹۶۷ میلادی تلاش‌های بسیاری برای گسترش ازدواج در ایالات متحده صورت گرفت که مردم این کشور بتوانند آزادانه با هر شخصی از هر نژاد، رنگ و مذهبی که تمایل دارند ازدواج کنند و سر انجام در سال ۱۹۶۷ دادگاه عالی ایالات متحده همه قوانین ضد اختلاط نژادی^۲ را خلاف قانون اساسی اعلام کرد، که یک پیروزی برای جامعه حقوقی ایالات متحده بوده است (George & Lee, 2014, p. 43).

۴-۱. خانواده در پرتو جامعه ایالات متحده

زندگی زناشویی در ایالات متحده در حال تغییر است. خانواده‌های دو والد در ایالات متحده رو به کاهش هستند زیرا طلاق، ازدواج مجدد و زندگی مشترک بدون

^۱ Edmunds Act

^۲ Anti-miscegenation laws in the United States

ازدواج در حال افزایش است؛ و خانواده‌ها در حال حاضر کوچک‌تر شده‌اند، هم به دلیل رشد خانواده‌های تک‌والدی و هم به دلیل کاهش باروری (Anderson, George, & Girgis, 2012, p. 33). نه تنها آمریکایی‌ها فرزندان کمتری دارند، بلکه شرایط مربوط به پدر و مادر شدن نیز تغییر کرده است. هم‌زمان با تغییر ساختار خانواده، نقش مادر در محل کار - و در خانه نیز تغییر کرده است. همان‌طور که مادران بیشتری وارد نیروی کار شده‌اند، تعداد بیشتری نان‌آور خانه - در بسیاری از موارد، نان‌آور اصلی - در خانواده‌های خود شده‌اند.

۳۲۵

۴-۲. ساختار خانواده در زیست جهان ایالات متحده

هسته سنتی خانواده در ایالات متحده همانند خانواده‌های سنتی در سایر نقاط جهان شامل یک مرد و زن است که پس از ازدواج با یکدیگر یک خانواده را تشکیل می‌دهند که از فرزندان بیولوژیکی خود مراقبت و نگهداری می‌کنند و این هسته شامل پدر و مادر و فرزندان است. این نوع خانواده برای ایجاد روابط بین نسل‌ها و عدم انقطاع نسل ایجاد می‌گردد. (Bix, 2013, p. 64) که می‌تواند شامل خاله‌ها، عمو، پدربزرگ و مادربزرگ و پسرعموها، باشد و هر یک می‌تواند نقش‌های احساسی و اقتصادی قابل‌توجهی برای خانواده را به ارمغان آورد. البته هم‌اکنون در ایالات متحده انواع دیگری از خانواده هم به وجود آمده که ساختار سنتی خانواده را به هم‌ریخته و به طریق دیگری به حیات خود ادامه می‌دهد که از این دسته می‌توان به خانواده‌های تک‌والدینی مثل یک پدر و یا یک مادر و بلعکس، بارداری در نوجوانان اشاره داشت. به‌غیر از ازدواج، سه نوع مشارکت مشابه نیز در ایالات متحده آمریکا وجود دارد که شامل مشارکت‌های مدنی، هم‌خانگی، زندگی مشترک بدون ازدواج است؛ که در ذیل به توضیح آن خواهیم پرداخت.

۱- مشارکت و اتحاد مدنی^۱ عبارت است از مشارکت و اتحادی رسمی بین دو نفر از جنس‌های مختلف یا از یک جنس که موجب ایجاد حقوق و تعهداتی برای طرفین می‌گردد؛ حقوق و تعهداتی که در مقایسه با حقوق و تعهدات ناشی از ازدواج کمتر است.

^۱ Civil Union

۲- اتحاد مدنی به‌نوعی از ازدواج اطلاق می‌شود که در آن حقوق و مسئولیت‌های زوجین نسبت به هم در قیاس با ازدواج کمتر است. این نوع ازدواج گاهی اوقات بانام شراکت رسمی نیز شناخته می‌گردد. میزان حقوق و مزایایی که قانون اتحاد مدنی برای ازدواج در نظر می‌گیرد از ایالتی به ایالت دیگر متفاوت است (Solomon, 2008, p. 11).

۳- هم‌خانگی قانونی^۱ رابطه‌ای قانونی بین دو فرد است که با یکدیگر در یک‌خانه زندگی می‌کنند اما هیچ‌یک از دو پیوند ازدواج یا اتحاد مدنی بین آن‌ها برقرار نیست (Hyland, 2004, p. 196).

۳-۴. تحول نهاد خانواده در بستر اجتماعی ایالات‌متحده

در خانواده آمریکایی انواع مختلفی از خانواده وجود دارد که هرکدام با توجه به ویژگی‌های خود به گروهی از افراد گفته می‌شود که از طریق خویشاوندی (از طریق تولد شناخته‌شده) یا خویشاوندی (از طریق ازدواج یا رابطه دیگر) باهم مرتبط هستند. هدف خانواده‌ها حفظ رفاه اعضای خود و جامعه است. در حالت ایدئال، خانواده‌ها می‌توانند قابلیت پیش‌بینی، ساختار و ایمنی را با بلوغ و مشارکت اعضا در جامعه ارائه دهند (Collins, Coleman, & Jordan, 2012, p. 29).

در خانواده آمریکایی، کودکان برای زندگی خارج از خانواده، مراحل اجتماعی شدن را کسب می‌کنند و به‌عنوان منبع اصلی دل‌بستگی، پرورش و اجتماعی شدن برای خانواده‌ها عمل می‌کنند (Hagedorn & Juhnke, 2013, p. 34). علاوه بر این، به‌عنوان واحد اساسی برای برآوردن نیازهای اساسی اعضای خانواده خود، مرزهایی را برای انجام وظایف در یک محیط امن فراهم می‌کند، به‌طور ایدئال خانواده آمریکایی تلاش دارد در شکل‌های مختلف خود، فرهنگ را منتقل کند و تداوم نوع بشر را با پیشینه‌های غنی از دانش تضمین کند.

-خانواده سنتی شامل پدر و مادر می‌شوند که پس از ازدواج باهم یک خانواده را تشکیل می‌دهند برای فرزند آوری و نیز ایجاد تعادل در جامعه خانوادگی که منظور از آن عدم قطع نسل در این خانواده‌ها است.

¹ Domestic partnership

پدر و مادر مجرد به‌عنوان خانواده‌ای در ایالات متحده آمریکا اطلاق می‌شود که در آن پدر یا مادر بدون کمک همسر خود و به‌تنهایی از فرزندان خود مراقبت و نگهداری می‌کند. این نوع خانواده‌ها اغلب به خاطر مرگ یکی از والدین در تصادف یا هنگام زایمان و همچنین طلاق و یا زوجینی که قبل از ازدواج بچه‌دار می‌شوند ایجاد می‌گردد (Miller & Duvall, 1985, p. 42).

خانواده خوانده (پدرخوانده و مادرخوانده) در حال حاضر در آمریکا به‌شدت رو به افزایش است؛ و زوجین پس از جدایی از یکدیگر و ازدواج مجدد همسر جدید خود را به‌اصطلاح به‌عنوان مادرخوانده یا پدرخوانده معرفی می‌کنند و یا خانواده‌هایی که کودکانی را به‌عنوان فرزندخوانده خود انتخاب می‌کنند (Howe, 2011, p. 76).

۴-۴. انواع ازدواج در بستر اجتماعی حقوقی ایالات متحده

قوانین ازدواج در ایالات متحده، ایالتی است و نه فدرال. لذا هر ایالت حق دارد قواعد خاص خود را برای ازدواج وضع کند. در ایالات متحده، هر فردی پس از رسیدن به سن قانونی می‌تواند در هر ایالتی که می‌خواهد ازدواج کند، همچنین همه افراد دارای تابعیت ایالات متحده، اعم از تولد یا تابعیت، می‌توانند در هر ایالتی که می‌خواهند ازدواج کنند؛ و نیز غیر آمریکایی، شهروندان دارای وضعیت قانونی (مانند اقامت دائم، ویزای دانشجویی یا ویزای کار) می‌توانند به‌طور قانونی در ایالات متحده ازدواج کنند. افرادی که دارای ویزای توریستی هستند و مایل به ازدواج در خاک ایالات متحده هستند فقط در طول مدت ویزای خود می‌توانند این کار را انجام دهند. روش‌های مختلفی برای طبقه‌بندی انواع ازدواج در ایالات متحده وجود دارد.

۴-۴-۱. ازدواج مذهبی

سنتی‌ترین نوع ازدواج، ازدواج مذهبی است که به‌عنوان عروسی در کلیسا نیز شناخته می‌شود که طبق آداب و رسوم اعتقادات مذهبی زوجین انجام می‌گیرد. این نوع ازدواج توسط یک رهبر مذهبی مانند کشیش، یا یک مقام قانونی در کلیسا انجام می‌شود.

الف- نحوه برگزاری مراسم ازدواج مذهبی

اگر زن و شوهری بخواهند از طریق مراسم مذهبی ازدواج قانونی کنند، باید شرایط خاص دین موردعلاقه خود را رعایت کنند. به‌عنوان مثال در مذهب کاتولیک (یکی از

پرکاربردترین ادیان در جامعه اسپانیایی تبار)، مایل به ازدواج در کلیسای کاتولیک در ایالات متحده باشند، باید اسناد خاصی در مورد ازدواج به کلیسا ارائه کنند. زوجین باید حداقل چهار ماه قبل از مراسم خود سوابق زیر را ارائه دهند (Morris & Harris, 2019, p. 23). (به استثنای مجوز ازدواج که طبق دستورالعمل ایالتی ارائه می‌شود):

گواهی غسل تعمید برای هر فرد

مجوز ازدواج مدنی

دو شاهد

نام کلیسایی که این زوج می‌خواهند در آن ازدواج کنند

نام کشیشی که مراسم را انجام می‌دهد

مدرکی که نشان می‌دهد زوجین در برنامه آماده‌سازی شرکت کرده‌اند. (برخی از کلیساها نیاز دارند که زوج در یک برنامه آماده‌سازی ازدواج تأیید شده شرکت کنند. با این حال، این الزام در همه کلیساها اجباری نیست، بنابراین زوجین باید قبل از تصمیم‌گیری در این مورد می‌توانند از کلیسا بپرسند که آیا باید در آماده‌سازی آن‌ها شرکت کنند یا خیر. مدت این دوره بسته به کلیسا می‌تواند از روزها تا هفته‌ها و حتی ماه‌ها متفاوت باشد.)

برای صحت عقد زوجین باید چهار شاهد ارائه دهند که دو شاهد برای عقد و دو شاهد دیگر برای مراسم مذهبی هستند. شهود باید:

در سن قانونی باشند

از بستگان هیچ‌یک از طرفین ازدواج نباشید

افرادی باشید که زن و شوهر را خوب بشناسند

اعلام عمومی: کلیسای کاتولیک از زوجین می‌خواهد که ازدواج خود را علناً اعلام کنند. معمولاً اعلامیه‌های عروسی آینده در بولتن کلیسا منتشر می‌شود.

رضایت ازدواج: رضایت متقابل زوجین برای ازدواج در هنگام مبادله عهدشان در مراسم محقق می‌شود. پس از برکت دادن به زن و شوهر توسط کشیش، آن‌ها بایان این جمله رایج رضایت خود را از ازدواج اعلام می‌دارند. «من شما را به عنوان همسر می‌پذیرم و قول می‌دهم که در رفاه و مصیبت، در بیماری و در سلامتی، محبت و احترام به شما وفادار باشم. تو در تمام زندگی من.»

امضای سند ازدواج: امضای سند ازدواج قبل از مراسم کلیسا مهم‌ترین شرط است زیرا از نظر قانونی وصلت زوجین را تأیید می‌کند. سند ازدواج باید توسط هر دو طرف و دو نفر از شاهدان آنها امضا شود و باید نام اسقف‌نشینی محل برگزاری عروسی را نیز در سند ذکر کند.

ب- ازدواج مدنی

ازدواج مدنی یک اتحاد قانونی بین دو نفر (صرف‌نظر از جنسیت، گرایش جنسی یا اعتقادات مذهبی آنها) است که در دفاتر ثبت عمومی ایالت‌ها ثبت می‌شود. ازدواج مدنی را می‌توان در هر جایی مانند تالارها یا باغ و... انجام داد، فقط به شرطی که حق‌الزحمه مقام قانونی پرداخت شود تا عروسی معتبر و قانونی شود. قیمت مجوز ازدواج می‌تواند بین ۵ تا ۱۲۰ دلار باشد و بسته به ایالتی که ازدواج انجام می‌شود متفاوت است. میانگین قیمت مراسم عروسی و پذیرایی به‌طور متوسط حدود ۲۵۰۰۰ دلار است. با این حال، هزینه واقعی عروسی بسته به نوع مراسمی که زوجین می‌خواهند و تعداد مهمانانی دعوت شده به مراسم، می‌تواند متفاوت باشد (Sewell, 2005, p. 96).

۱. الزامات ازدواج مدنی در ایالات متحده

هنگامی که یک زوج تصمیم به ازدواج می‌گیرند، باید تمام قوانین ایالتی را رعایت کنند. رایج‌ترین شرایطی که باید قبل از روز ازدواج رعایت شود عبارت‌اند از: جواز ازدواج: یکی از مهم‌ترین مدارکی که برای ازدواج در آمریکا نیاز دارید، مجوز ازدواج است که مدرکی است که برای ازدواج به زوجین اعطا می‌شود. عروس و داماد می‌توانند برای مجوز ازدواج در هر دفتر ثبت‌اسناد درخواست دهند و باید هزینه‌ای راپردازند که بسته به ایالت از ۵ تا ۱۲۰ دلار متغیر است. توجه به این نکته ضروری است که در اکثر ایالت‌ها مجوز ازدواج دارای تاریخ انقضا است. اگر زوجین بنا به دلایلی تصمیم به تعویق تاریخ عروسی بگیرند، جواز ازدواج آنها اعتبار خود را از دست می‌دهد و زوجین باید برای ازدواج جدید اقدام کنند. سن قانونی: در ایالات متحده، هر دو طرف باید در سن قانونی (طبق قانون ایالت) باشند. حداقل سن برای ازدواج در اکثر ایالت‌ها ۱۸ سال است، اما برای برخی از آنها ۲۱

سالگی است. برای اثبات اینکه هر دو طرف در سن قانونی هستند، باید مدارک معتبر قانونی ارائه دهند.

وضعیت تأهل: اگرچه ممکن است کمی بدیهی به نظر برسد، اما شرط لازم برای ازدواج این است که هر دو شریک زمانی که برای ازدواج خود اقدام می‌کنند، مجرد باشند. طلاق: در صورتی که هر یک از زوجین قبلاً ازدواج کرده و جدا شده‌اند باید گواهی طلاق مربوطه خود را به اداره ثبت‌احوال در هنگام ازدواج مجدد ارائه دهند. بیوه بودن: اگر یکی از طرفین ازدواج بیوه باشد، باید گواهی فوت همسر سابق خود را ارائه دهد. این برای اثبات مجرد بودن آن‌ها از نظر قانونی لازم است.

دوره انتظار: برخی از ایالت‌ها از زوجین می‌خواهند تا قبل از مراسم ازدواج، یک دوره انتظار را رعایت کنند. این دوره زمانی اضافی در نظر گرفته شده است تا به زوج اجازه دهد تا به‌دقت در مورد اینکه آیا می‌خواهند این گام بزرگ را بردارند یا نه فکر کنند. در ایالت‌هایی مانند ایلینوی و نیویورک، دوره انتظار تنها ۱ روز است. در فلوریدا، نیوجرسی و پنسیلوانیا، ۳ روز است.

شاهدان: در روز عروسی طرفین باید شاهدانی برای امضای سند ازدواج داشته باشند تا سند ازدواج معتبر باشد. در حالی که تعداد شاهدان می‌تواند از ایالت به ایالت متفاوت باشد، رایج‌ترین تعداد مورد نیاز ۲ نفر است (Liturgical resources 1 revised and expanded, 2015, p. 274).

۲. مدارک لازم برای ازدواج در بستر حقوقی اجتماعی ایالات متحده

مهم‌ترین مدرکی که یک زوج برای ازدواج نیاز دارند، مجوز ازدواج است. برای درخواست، آن‌ها باید مدارک زیر را در شهرداری‌ها ارائه کنند:

کارت شناسایی عکس‌دار (گذرنامه یا گواهینامه رانندگی)

کپی شناسنامه هر دو طرف

اثبات وضعیت مجرد (گواهی فوت همسر قبلی یا حکم طلاق)

رضایت والدین و حکم دادگاه در صورتی که زوجین زیر سن قانونی باشند (معمولاً زیر

۱۸ سال)

شماره بیمه تأمین اجتماعی، کارت سبز یا سایر اشکال شناسایی (Girgis, George, & Anderson, 2012, p. 33).

ج- حقوق و تکالیف زوجین در زیست جهان حقوقی اجتماعی ایالات متحده

در هر دو کشور زوجین موظف به زندگی مشترک با یکدیگر، رعایت محبت، احترام، وفاداری متقابل با کمک و حمایت به یکدیگر می‌باشند. از زوجین انتظار می‌رود که در دوران عقد به تعهدات خود عمل کنند. زوجین مشترکاً مسئول حمایت خانواده هستند. مخارج چنین حمایتی و سایر تعهدات زناشویی باید از اموال و درآمد ایشان و در صورت عدم وجود آن از درآمد یا ثمره اموال جداگانه آنها پرداخت شود. در صورت عدم کفایت یا عدم درآمد یا ثمرات مذکور، تعهدات مزبور از محل اموال تفکیک می‌شود. از همسران انتظار می‌رود: باهم زندگی کنند به معنای واقعی کلمه و با رعایت عشق متقابل، احترام، وفاداری، کمک و حمایت متقابل به یکدیگر ارائه کنند. در صورتی که هر یک از طرفین از نظر روانی و جسمی در انجام تعهدات اصلی زوجیت ناتوان باشند، این ناتوانی ممکن است منجر به پایان ازدواج شود (Goody & Tambiah, 1973, p. 69).

۱. حقوق و تکالیف زوجین از دریچه روابط مالی

کیک عروسی انتخاب، سالن پذیرایی رزرو شده است و تمام لباس‌ها سفارش داده شده‌اند. روابط مالی احتمالاً آخرین چیزی است که به ذهن زوجین در این لحظات عاشقانه می‌رسد. با این حال، با همفکری با همسر آینده خود در رابطه با روابط مالی رابطه خوب و آینده شادی را به دست آورد. قبل از اینکه «بله» این کلمه عاشقانه برای رسمیت بخشیدن به یک زندگی متاهلی را زوجین بیان کنند. زوجین را وادار کند که اهمیت این کلمه^۱ را برای رابطه خود ببینند، برنامه ریزی صحیح به سوالاتی مانند:

در صورت فوت یکی از زوجین مراقبت از فرزندان به چه شیوه‌ای خواهد بود؟

آیا بدهی یکی از زوجین مسئولیت شماست؟

آیا همسر شما می‌تواند در هنگام طلاق اموال به دست آمده شما قبل از ازدواج را

نیز مطالبه کند؟

^۱ I Do

زوجین اغلب تنها با درک مبهم از وضعیت مالی شریک زندگی خود وارد ازدواج می‌شوند. و این مهم است که با چشمان باز زوجین وارد یک ازدواج شوند (Choudhri, 2004, p. 59). ماده ۱۱۱۸ قانون مدنی ایران به استقلال مالی زوجین اشاره کرده است. اصل استقلال مالی زن و مرد کاملاً پذیرفته شده است؛ یعنی هر دو پس از نکاح می‌توانند دارایی متمایز و مستقل و تملک تام بر دارایی خود داشته باشند. اگرچه به خاطر بنیان خانواده و رعایت مصالح خانواده و همراهی و همدردی، خدمات متقابل مالی آنان بر دوام خانواده می‌افزاید و زن در غیر مهریه، نفقه و اجرت‌المثل که هر سه در زمره وظایف مالی مرد است، می‌تواند نسبت به کارگیری اموال خود در طریق مباح اقدام نماید. (امامی، ۱۳۹۸، ص ۲۹۴-۲۹۲)

۲. آثار نکاح در رابطه با روابط مالی

نکاح دائم از عقود اجتماعی است و با توجه به اینکه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است قانون‌گذار اسلامی رابطه زن و شوهر را از قلمرو حاکمیت اراده خارج ساخته است و سکان نظم آن را خود برعهده گرفته است. با این اوصاف نکاح همانند معامله نیست زوجین بتوانند آن را با تراضی اقاله (منحل) سازند و همچنین خیار فسخ هم در آن اثر ندارد چنانچه قانون‌گذار در ماده ۱۰۶۰ ق.م مقرر داشته است که شرط خیار فسخ نسبت به عقد نکاح باطل است. درحالی‌که شرط خیار نسبت به صداق را در نکاح دائم جایز دانسته‌اند. همین‌که نکاح به درستی واقع شد، حقوق و تکالیفی برای زن و شوهر ایجاد می‌کند که از آن به «آثار نکاح» تعبیر می‌گردد. این آثار بخشی مربوط به امور غیرمالی و بخشی در رابطه با امورمالی است و نیز بخشی مشترک بین زوجین است که باید آن‌ها را مراعات نمایند. به‌هرروی پس از وقوع نکاح زن و شوهر به‌حکم قانون، در برابر یکدیگر حقوق و تکالیف گوناگونی پیدا خواهند نمود و روابطی بین آن‌ها ایجاد می‌شود که روابط مالی زوجین ناظر بر مهریه، نفقه و جهیزیه و روابط غیرمالی ناظر به تمکین، تکالیف مربوط به حسن معاشرت و وفاداری زن و شوهر در خانواده و آثار آن خواهد بود. اما در ایالات متحده بسیاری از موارد در رابطه با روابط مالی همسران بر اساس توافق طرفین خواهد بود در قوانین این کشور ازدواج دارای پیامدهای قانونی خاصی در رابطه با دارایی‌ها، پس انداز و بدهی است. ازدواج قانونی به این معنی است که درآمد

(و بدهی) همسران اکنون متعلق به شما است. اگر یکی از شما بدهی هنگفتی داشته باشد، هر دوی زوجین در زمان سررسید بدهی درگیر هستید. همچنین یک رابطه نزدیک و عاشقانه می‌تواند به سرعت تحت فشار مالی از بین برود. مشکلات مالی یکی از شایع‌ترین علل اختلافات زناشویی است. در حالی که در ابتدا روابط بین زوجین به سختی عاشقانه است، آشنایی در مورد مسائل مالی قبل و در طول ازدواج بسیار مهم است. در ابتدای ازدواج، باید انتظارات مالی را به روشنی و شفافیت بیان کرد. زوج‌ها همچنین باید تصمیم بگیرند که برنامه‌های آینده‌شان چه خواهد بود، و چه چیزی برای پرداختن به آن آینده لازم است. به عنوان مثال، زمانی که هزینه‌های مراقبت و تربیت از کودک، مراقبت‌های پزشکی و دندانپزشکی، فعالیت‌ها تفریحی و تحصیلات دانشگاهی را جمع‌آوری کنید، هزینه‌های زیادی در این وجود دارد. اهداف بازنشستگی در ایالات متحده یکی دیگر از موارد است. آیا برای رسیدن به این اهداف زوجین پول کافی پس‌انداز خواهند کرد (Ahmadian Zarchi, 2015, p. 13).

۳. ضمانت اجرای نفقه در بستر سیاست گذاری حقوقی ایالات متحده

در قوانین ایالات متحده عنوانی با نام نفقه^۱ که در قوانین اسلامی دیده می‌شود وجود ندارد. در بینش‌های معاصر حقوقی در ایالات متحده نفقه جایی ندارد و ازدواج به عنوان مشارکت مشترک زوجین در امر ازدواج است. در نهایت نفقه تأمین مالی یکی از زوجین توسط زوج دیگر بر اساس دستور دادگاه یا سایر نهادهای قضایی است. ولی در قوانین جمهوری اسلامی مرد به علت اینکه ریاست خانواده را بر عهده دارد باید بار مالی خانواده را به دوش بکشد. هرچند برای دریافت نفقه، توافق طرفین مقدم بر هر چیزی است و اصولاً در روابط خانوادگی اخلاق و توافق مقدم بر مسائل قضایی است ولی در صورت خودداری شوهر از پرداخت نفقه، زن می‌تواند به دو صورت حقوقی و جزایی نسبت به حق خویش اقدام نماید (Samadi, 2021, p. 34).

۱- ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده چنین ضمانت اجرایی را پیش‌بینی کرده است. طبق ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۹۱: «هرکس با داشتن استطاعت مالی، نفقه زن خود را در صورت تمکین او ندهد یا از تأدیه نفقه سایر اشخاص واجب

¹ Alimony

النفقه امتناع کند به حبس تعزیری درجه شش محکوم می‌شود. تعقیب کیفری منوط به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت گذشت وی از شکایت در هر زمان تعقیب جزائی یا اجرای مجازات موقوف می‌شود.» از مفاد ماده به‌خوبی برمی‌آید که تعزیر در مورد شوهری اجرا می‌شود که نفقه حال و آینده زن را تأمین نکند پس اگر مردی از بابت نفقه گذشته مبلغی به زن خود بدهکار باشد ولی مخارج ضروری او را در آینده تأمین نماید مشمول حکم این ماده نیست و در این حالت زن فقط می‌تواند برای گرفتن طلب خود به دادگاه مراجعه کند.

۲- در صورت استتکاف شوهر از پرداخت نفقه، زن می‌تواند با طرح دعوی حقوقی به‌وسیله دادخواست، شوهر خود را ملزم به پرداخت نماید و اگر الزام شوهر به دادن نفقه به علت عدم دسترسی به اموالش یا به علت عجز شوهر از انفاق و... امکان‌پذیر نباشد، زن حق خواهد داشت که دعوی طلاق طرح کند. پس در صورتی که دادگاه حکم نفقه به نفع زن صادر کند و باوجود صدور اجراییه علیه شوهر، حکم اجرا نشود، زن می‌تواند از دادگاه تقاضای حکم طلاق نماید و دادگاه شوهر را اجبار به طلاق خواهد کرد و اگر شوهر حکم طلاق را اجرا نکند و زن را طلاق ندهد، قاضی یا نماینده او به‌جای شوهر مستتکف اقدام به طلاق و امضای سند آن خواهد کرد. نفقه زوجه نه تنها شامل ایام جاری زندگی می‌شود، بلکه نفقه ایام گذشته نیز از طریق ارائه دادخواست حقوقی به دادگاه خانواده قابل مطالبه است و در صورت محکومیت مرد، مشمول قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی می‌شود. مواد ۱۱۱۱ و ۱۱۲۹ قانون مدنی ضمانت اجرایی حقوقی پرداخت نفقه توسط شوهر را بیان نموده است.

۴. حقوق و تکالیف زوجین از دریچه روابط غیرمالی

چون نکاح در درجه اول یک قرارداد غیرمالی است و روابط شخصی زوجین مهم‌تر از روابط مالی آن‌ها است. در نتیجه در تداوم سلامت نکاح و پایداری خانواده روابط غیرمالی نقش بیشتری دارند. زندگی زناشویی قوام، تحکیم و استمرارش به محبت، دوستی، تفاهم، احترام متقابل و به رسمیت شناختن و رعایت حقوق همدیگر است؛ که در ذیل به بررسی و شناخت این حقوق خواهیم پرداخت.

الف- روابط غیرمالی زوجین

از آنجاکه سعادت یک خانواده در گروهی اخلاق و رعایت حریم آن است؛ قانون نمی‌تواند به تنهایی ضامن خوشبختی و آرامش خانواده تلقی گردد؛ و قانون آخرین راه، برای رفع اختلافات و منازعات خانوادگی است. در ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی آمده است: «همین‌که نکاح به‌طور صحت واقع شد، روابط زوجیت بین طرفین موجود و حقوق و تکالیف زوجین در مقابل همدیگر برقرار می‌شود.» پس در تعریف روابط زوجیت باید آن را مطلق و معنایی گسترده دانست که همه روابط مالی و غیرمالی زوجین را در برمی‌گیرد و از حصار معنای لغوی و عرفی آن خارج می‌شود.

۳۳۵

ب- تکالیف مختص زوجه نسبت به زوج

در قوانین ایالات متحده روابط زوجین به صورت اشتراکی خواهد بود و هیچ یک از زوجین نسبت به دیگری در امر زندگی مشترک برتری و ریاست نخواهد داشت. به عنوان مثال در قوانین جمهوری اسلامی شوهر سرپرست خانوار است. او باید از همسرش محافظت کند. زوجه نیز باید از زوج اطاعت و تمکین کند. حال تمکین به دو معنا است: سلطه و اختیار دادن به دیگری است. و مستقر کردن و تثبیت کردن. این اصطلاح بیشتر با مباحث مربوط به نکاح نمود دارد. در عرف حقوقی تمکین دارای دو معنی عام و خاص است.

تمکین عام: به معنی قبول ریاست شوهر در خانواده و محترم شمردن اراده او در تربیت فرزندان و اداره کردن امور مالی یعنی خرید مایحتاج خانواده است؛ و نیز خوش‌رفتاری و خوش‌رویی زن و رعایت نظافت و آرایش برای شوهر آن‌گونه که مقتضای زمان و مکان و موقعیت خانوادگی آن‌ها است و بستگی به درجه تمدن و تحصیلات و سن و سایر خصوصیت‌های زن و شوهر و عرف و عادت دارد.

تمکین خاص: ناظر به رابطه جنسی زن با شوهر و پاسخ دادن به خواسته‌های مشروع او است. (صفائی و امامی، ۱۴۰۰، ص. ۱۷۳) همچنین تمکین خاص، به معنی تمتع جنسی و به عبارت دیگر نزدیکی جنسی با شوهر است که زن باید عندالاقضاء آماده برای آن باشد مگر آن‌که بیمار یا مانع شرعی داشته باشد که نزدیکی موجب زیان او گردد. لازم به یادآوری است که چهره اخلاقی این تکلیف یعنی تمکین بیش از وصف

حقوقی آن است زیرا به حکم دادگاه و نیروی پلیس نمی‌توان زنی را به خوش‌رویی و اطاعت از مرد وادار کرد و یا او را به انجام وظایف زوجیت مقید نمود. سالیان دراز است که دادگاه‌های اسلامی حکم الزام به تمکین صادر می‌کنند ولی نمی‌توانند آن را مانند سایر احکام به مورد اجرا بگذارند. مگر می‌شود زنی را به‌زور اجراییه و به کمک نیروی انتظامی به اطاعت از شوهر یا هم‌بستر شدن با او مجبور کرد؟ بنابراین باید پذیرفت که اقتدار ناشی از ریاست مرد تنها در خانواده‌ای وجود مصداق پیدا می‌کند که حسن نیت و صفا و صمیمیت بر آن حکومت کند و نه اعمال زور و حاکمیت.

ج- قواعد تکالیف مشترک زوجین نسبت به یکدیگر

در قوانین ایالات متحده همانطور که عنوان گردید اصل بر اشتراک در تمامی موارد فی مابین زوجین در امر زندگی مشترک، خانواده تشکیل شده و روابط بین زوجین در این زندگی اشتراکی خواهد بود. ولی در قوانین اسلامی برخی تکالیف در عقد نکاح مختص زوج و برخی تکالیف مختص زوجه است اما برخی تکالیف مشترک میان زوجین هستند. این تکالیف مشترک عبارت‌اند از:

الف- حسن معاشرت

ب- معاضدت در تحکیم مبانی خانواده

ج- وفاداری

حسن معاشرت از ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی استنباط می‌شود این ماده می‌گوید: «زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.» معاشرت به معنای باهم زندگی کردن، با یکدیگر دوستی و آمیزش داشتن است. هر امری که احترام و محبت را در این رابطه خدشه‌دار کند و یا از نظر عرف ناپسند تلقی گردد سوء حسن معاشرت است. برای نیل به هر مقصودی ابزاری نیاز است، زندگی مشترک و داشتن روابط جنسی به‌طور متعارف را نیز می‌توان از لوازم حسن معاشرت دانست. (صفائی و امامی، ۱۴۰۰، ص. ۱۷۳) ضمانت اجرای این تکلیف آن است که زن در صورت سوء معاشرت ناشزه محسوب می‌شود و نفقه او ساقط خواهد شد و نیز شوهر می‌تواند الزام وی را از دادگاه بخواهد. همچنین اگر شوهر سوء معاشرت داشته باشد زن می‌تواند اجبار وی را از دادگاه بخواهد و اگر ادامه زندگی به دلیل عدم حسن معاشرت شوهر به حد عسر و حرج زن رسیده

باشد وی می‌تواند با استناد به ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی تقاضای طلاق کند. یکی از لوازم حسن معاشرت وفاداری زوجین نسبت به یکدیگر است و نقطه مقابل آن عدم وفاداری و ارتباط نامشروع با غیراست. ضمانت اجرایی عدم وفاداری که از تکالیف مشترک است هم جنبه جزایی آن مربوطه به زن و شوهری است که با شخص دیگری با رابطه نامشروع برقرار سازند ضمانت اجرایی جزایی آن مجازات حبس تعزیری است که قانون‌گذار برای هر یک از مرتکبین در تبصره ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی معین نموده است. ضمناً سوء معاشرت شوهر وقتی به حدی برسد که ادامه زندگانی زن را غیرقابل تحمل سازد زن می‌تواند از دادگاه مطابق ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی درخواست طلاق کند. این تدبیر درعین حال که ضرورت دارد کافی نیست. در بین افراد به‌طور کلی حسن تفاهم و حسن خلق مفید و مؤثر است لیکن در زندگانی زناشویی رعایت امور دیگری نیز لازم است از آن جمله داشتن روابط جنسی آن‌گونه که موقعیت محیط و وضعیت طبیعی زوجین ایجاب می‌نماید.

عادات و رسوم اجتماعی و درجه تمدن و اخلاق مذهبی در میان هر قوم مفهوم خاصی از حسن معاشرت به وجود بیاورد و اجمالاً می‌توان گفت تمام اموری که از نظر اجتماعی توهین محسوب می‌شود (مانند ناسزاگویی، ایراد ضرب، مشاجره و تحقیر) یا اموری که با عشق به کانون خانواده و اقتضای محبت بین دو همسر منافات دارد مانند ترک خانواده، بی‌اعتنایی به همسر و خواسته‌های او و اعتیادهای مضر از مصادیق سوء معاشرت در خانواده‌ها به شمار می‌روند.

زن و مرد باید برای اداره خانواده یکدیگر را یاری کنند و به هنگام بیماری و درماندگی از مواظبت و پرستاری همسر خود دریغ نوزند. معاضدت در تشدید مبانی خانواده عبارت است از سعی و کوشش زوجین به منظور استحکام روابط زناشویی که اگرچه یک تکلیف قانونی است اما جنبه اخلاقی و ارشادی دارد و تعیین حدود آن با عرف است. هدف اصلی ازدواج همکاری در زندگی و اشتراک مساعی زن و شوهر در تأمین سعادت و رفاه خانواده است. در این راستا وفاداری زن و شوهر از لوازم تشدید مبانی خانواده شمرده شده است. مثلاً در زمان دیوانگی یا اطلاع بیماری‌های واگیردار و مسری، همسر بیمار گرچه مکلف نیست با پرستاری کردن از او خود را به خطر بیندازد

ولی دست‌کم از آنان می‌خواهد که مانند دو شریک و همدل، یاور هم باشند و هنگام بیماری اقداماتی را که به‌حکم عرف و اخلاق برای درمان بیمار ضرورت دارد انجام دهند. نتیجه مهمی که از نظر حقوقی بر این تکلیف زن و شوهر بار می‌شود این است که هیچ‌یک از آنان حق ندارد از بابت خدماتی که در خانواده انجام می‌دهد و کمک‌هایی که به همسر خود می‌کند دستمزد بخواهد. (کاتوزیان، ۱۴۰۰، ص. ۲۳)

یکی دیگر از اهداف ازدواج بقاء نسل و آماده کردن مردان و زنان آینده سرزمین است پس تربیت فرزندان امر مهمی است که معاضدت زوجین را می‌طلبد و روابط گرم و حسنه در خانواده از ملزومات آن است. اعتقاد بر آن است که در صورت عدم معاضدت هر یک از زوجین طرف دیگر می‌تواند به دادگاه مراجعه و الزام وی را بخواهد.

وفاداری زوجین نسبت به یکدیگر صراحتاً در قانون مدنی به‌عنوان تکلیف مشترک نیامده منتها سرشت انسانی آن را به‌عنوان امری بدیهی و تکلیف مشترک زوجین در زندگی مشترک باید دانست. زوجین باید نسبت به یکدیگر باوفا باشند و از برقراری روابط خارج از خانواده و شکستن این حریم خودداری نمایند. در قانون مجازات اسلامی ماده ۲۲۵ قانون مجازات اسلامی کیفر مرد و زن ازدواج‌کرده (محصنه) در صورت بودن شرایط خاص تا مرز اعدام تعیین شده است. ضمانت اجرای عدم وفاداری از نظر حقوقی نیز طلاق است و از طرف دیگر همسری که از این راه خسارت می‌بیند، می‌تواند جبران خسارت مادی و معنوی خود را از طرف خطاکار مطالبه نماید. البته با توجه به جواز تعدد زوجات در حقوق، صحبت از وفاداری مرد به‌عنوان تکلیف مشترک خنده‌دار و شاید نوعی فریب خود باشد. در نظام حقوقی اسلام که نگاه مردسالارانه از سرتاپای آن می‌بارد و مردان علاوه بر تعدد همسر دائمی می‌توانند بی‌نهایت همسر موقتی نیز داشته باشند، صحبت از وفاداری بسیار مضحک است؛ اما می‌توان امیدوار بود نگاه جنسیتی به‌نظام خانواده تغییر یابد و وفاداری به‌عنوان اصل مشترک و تکلیف مشترک طرفین پذیرفته شود (Crandall, 2012, p. 16).

د- تکالیف مختص شوهر

همان‌طور که اشاره شد حقوق و تکالیف زوج به دو بخش مادی و غیرمادی تقسیم می‌شوند که مهم‌ترین آن‌ها ریاست مرد است. بر اساس ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی، «در روابط زوجین، ریاست خانواده از خصایص شوهر است» که شامل چند مورد است:

۱- مطابق ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی: اقامتگاه زن جز در موارد خاص، همان اقامتگاه شوهر است.

۲- مطابق ماده ۱۱۹۹ قانون مدنی: نفقه افراد خانواده با پدر است.

۳- مطابق ماده ۱۱۸۰ قانون مدنی: پدر، ولی قهری اولاد مشترک محسوب می‌شود.

۴- مطابق ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی: تمکین زن.

۵- بازداشتن زن از شغل مغایر مصالح خانوادگی.

واژه ریاست کاملاً برخاسته از نگاه قرون وسطایی و مردسالارانه جامعه نسبت به نظام خانواده است. با توجه به اینکه قانون مدنی برگرفته از حقوق اسلام، به‌ویژه فقه امامیه است که شکل امروزی و مدرنی ندارد. برای مدیر خانواده دو عنوان قائل شده و هر دو عنوان را به یک نفر اختصاص داده است. عناوین مزبور عبارت‌اند از (رئیس خانواده) و (ولی) که اولی در مقام تعیین موقعیت پدر و جد پدری در برابر فرزندان ذکر شده و هدف از تعیین هر دو عنوان این است که این وظائف تحت عنوان ریاست به عهده شوهر است. به نظر برخی هر جمعیتی که با یکدیگر زندگانی می‌کنند اگرچه دو نفر باشند درروشی که پیش می‌گیرند همیشه اختلاف سلیقه پیدا می‌نمایند که اغلب توافق بین آن‌ها حاصل نمی‌گردد و در اثر کشمکش‌ها و گفت‌وگوها آن جمعیت به‌خودی‌خود به تدریج منحل خواهد شد. ایجاد نظام در آن جمعیت منوط به این است که مقامی بر آن حکومت کند. خانواده نیز از این قاعده مستثنا نیست و دوام آن با تعیین مدیر و مسئول ویژه امکان‌پذیر است و از آنجایی که مرد از نظر قوای جسمانی و احاطه بر امور اجتماعی نوعاً صلاحیت بیشتری برای عهده‌دار شدن این مسئولیت دارد (صفائی و امامی، ۱۴۰۰، ص. ۲۶) هرچند که درپاره ای موارد و در بعضی خانواده‌ها شایستگی زن به مراتب بیش از مرد است. اصولاً زن و شوهر باید باصفا و صمیمیت و توافق یکدیگر، امور خانواده را اداره کنند. لیکن اگر درباره این موضوعات خانوادگی بین آنان اختلاف نظر و سلیقه‌ای

پدید آید، نظر مرد به‌عنوان رئیس خانواده مقدم خواهد بود و زن باید نظر شوهر را بپذیرد. (صفائی و امامی، ۱۴۰۰، ص. ۱۶۳) همچنین ریاست خانواده، که از خصایص شوهر است، دارای آثار و نتایجی است. زن حق دارد نام خانوادگی شوهر را با موافقت او به کاربرد. اقامتگاه زن اصولاً همان اقامتگاه شوهر است. ریاست خانواده ایجاب می‌کند که ولایت قهری نسبت به اطفال از آن پدر بوده و هم او هزینه اداره خانواده را به عهده داشته باشد. علاوه بر این آثار، چون شوهر رئیس خانواده است، اختیار تعیین مسکن اصولاً با او است و زن باید از او تمکین کند و نیز شوهر می‌تواند زن را از شغلی که منافی مصالح خانوادگی است بازدارد.

نتیجه‌گیری

کانون خانوادگی محترم و طلاق امر منفوری است. اجتماع موظف است که علل وقوع طلاق را به حداقل برساند. درعین حال قانون نباید راه طلاق را برای ازدواج‌های ناموفق ببندد. راه خروج از قیدوبند ازدواج هم برای مرد باید باز باشد و هم برای زن؛ بنابراین قانون نباید راه طلاق را به‌طورکلی بر زن و مرد ببندد بلکه باید راه را باز بگذارد؛ زیرا برخی مواقع طلاق احیاناً ضروری و لازم تشخیص داده می‌شود، اما درعین حال نباید آن‌چنان طلاق و روند رسیدگی به آن را تسهیل نماید که به‌محض ایجاد کوچک‌ترین مسئله در زندگی، زن یا شوهر به طلاق بیندیشند و صرف اقدام برای طلاق، به‌راحتی و خیلی سریع این امر محقق شود. اجتماع نیز در این روند باید نقش اساسی داشته و باید مساعی کافی به کاربرد که موجبات تفرقه و جدایی میان زنان و شوهران به وجود نیاید. اجتماع باید با عللی که سبب تفرقه و جدایی زوجین و ظهور مشکلات عدیده برای کودکان می‌گردد، مبارزه کند و اگر اجتماع موجبات طلاق را فراهم کند، منع و بست قانون نمی‌تواند کاری صورت بدهد. در حقوق ایالات متحده آمریکا، توجه به پرداخت‌های حین طلاق یا همیاری پس از طلاق، بیش از مبتنی بر مذهب دیده‌شده است و این پرداخت‌ها غالباً مبتنی بر قانون است. در حقوق کشورهای مبتنی بر فقه عامه، صرفاً مقرری ماهانه پیش‌بینی‌شده و نظام اشتراک در دارایی جایگاهی ندارد. تسویه مالی زوجین که تحت قرارداد اموال می‌باشند، در هنگام طلاق که در حقوق کشورهای غربی و اروپایی دیده می‌شود تا حدی با شرط تملیک تا نیمی از

دارایی زوج به زوجه، مندرج در نکاح نامه‌های رسمی ایران مشابهنه دارد، اما با عنایت به اینکه شرط فوق، اشتراک اموال ایجاد نمی‌کند، بلکه زن را با شرایطی پس از طلاق در اموال زوج ذی‌حق می‌نماید، اختلاف اساسی دارند. در قوانین ایران، نهادهای مقرر ماهانه و اجرت‌المثل ایام زناشویی (نحله) پیش‌بینی شده که اولی متروکه است و اجرای دومی نیز در عمل با مشکلاتی مواجه است که از آن جمله منوط نمودن آن به طلاق است که موجب می‌شود زوج پیش از طلاق به قصد فرار از پرداخت یا تملیک آن، اموال خود را به‌طور صوری منتقل نماید. تصریح به جبران خسارت زوجه فاقد تقصیر در اثر طلاق در قوانین کشورهای خارجی، بهتر می‌تواند حق زن را تضمین کند، چون میزان خسارت باید بر اساس معیارهای لازم و نه سلیقه قاضی تعیین شود.

منابع

- امامی، ح. (۱۳۹۸). حقوق مدنی (جلد چهارم) (چاپ بیست‌وپنجم). تهران: انتشارات اسلامییه. هریس، ت. آ. (۱۳۹۹). وضعیت آخر (ا. فصیح، مترجم) (چاپ اول). تهران: نشر نو. کاتوزیان، ن. (۱۴۰۰). دوره حقوق مدنی: خانواده، نکاح و طلاق - جلد اول (چاپ چهارم). تهران: شرکت سهامی انتشار.
- شریف، ع. (۱۳۸۷). حقوق خانواده (چاپ دوم). زنجان: انتشارات دانش.
- صفائی، ح. & امامی، ا. (۱۴۰۰). مختصر حقوق خانواده (چاپ پنجاه‌وپنجم). تهران: نشر میزان.
- Ahmadian Zarchi, A. (2015). Conflicts of family law in Islam and Iran. Lulu.com.
- Anderson, R., George, R., & Girgis, S. (2012). What is marriage? Man and woman: A defense. Encounter Books.
- Bix, B. (2013). The Oxford introductions to U.S. law: Family law. Oxford University Press.
- Bruno, G. (2021, April 14). The rebirth of Monte Verità. Collectible Dry. <https://collectibledry.com/art-design/the-rebirth-of-monte-verita/>
- Choudhri, N. K. (2004). What to do before 'I do': The modern couple's guide to marriage, money, and prenups. Sourcebooks.
- Collins, D., Coleman, H., & Jordan, C. (2012). Brooks/Cole empowerment series: An introduction to family social work (4th ed.). Cengage Learning.

- Crandall, B. (2012). Gender and religion (2nd ed.): The dark side of scripture. Bloomsbury Academic.
- George, R. P., & Lee, P. (2014). Conjugal union: What marriage is and why it matters. Cambridge University Press.
- Goody, J. R., & Tambiah, S. J. (1973). Bridewealth and dowry. Cambridge University Press.
- Hagedorn, W. B., & Juhnke, G. A. (2013). Counseling addicted families: An integrated assessment and treatment model. Taylor & Francis.
- Howe, T. R. (2011). Marriages and families in the 21st century: A bioecological approach. Wiley.
- Katz, S. N. (2011). Family law in America. Oxford University Press.
- Liturgical Resources 1 revised and expanded: I will bless you and you will be a blessing. (2015). Church Publishing Incorporated.
- Meinzinger, M., & Miller, R. L. (2021). Paralegal today: The legal team at work. Cengage Learning.
- Miller, B. C., & Duvall, E. M. (1985). Marriage and family development. Harper & Row.
- Morris, R., & Harris, D. (2019). Marriage, race, and the law. Abdo Publishing.
- Samadi, M. (2021). Advancing the legal status of women in Islamic law. Brill.
- Sewell, R. (2005). Marriage 101. XULON Press.
- Solomon, T. A. (2008). Domestic partner benefits: An employer's guide (5th ed.). Thompson Publishing Group.
- Starnes, C. (2014). The marriage buyout: The troubled trajectory of U.S. alimony law. NYU Press.

۳۴۲

فصلنامه

پژوهش‌های

روابط بین‌الملل،

دوره سی‌ونهم،

شماره چهارم،

شماره پیاپی پنجاه

و یکم، زمستان

۱۴۰۲